

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

РЕФОРМИ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. Розглянуто теоретичні положення поняття "рівень життя" як економічної категорії, проаналізовано сучасний стан соціально-економічного розвитку регіонів України, а також визначено напрями діяльності органів державної влади з підвищення рівня життя населення.

Аннотация. Рассмотрены теоретические положения понятия "уровень жизни" как экономической категории, проанализировано современное состояние социально-экономического развития регионов Украины, а также определены направления деятельности органов государственной власти по повышению уровня жизни населения.

Annotation. The article deals with theoretical principles of "quality of life" as an economic category, analyzes the current state of socioeconomic development of Ukraine, and also defines the activities of public authorities to improve living standards.

Ключові слова: соціальний захист, рівень і якість життя населення, бідність, добробут, система соціального забезпечення.

Соціальний захист – це певний механізм, за допомогою якого досягається мінімальний життєвий рівень громадян; система заходів і відповідних інститутів, призначених для забезпечення нормального існування людини, підвищення рівня задоволення її соціальних потреб, якості життя та перспектив.

Система соціального захисту в нашій країні цілком ще не задовольняє життєві потреби населення. На сьогодні основною проблемою в Україні є і залишається проблема подолання бідності, адже більша частина працюючого населення країни має дуже низький рівень доходів, який є найважливішим показником добробуту. За цих умов державна соціальна політика повинна забезпечувати соціально-економічне зростання країни та сприяти впровадженню нових методів, норм та державних стандартів рівня і якості життя для всього українського населення.

Слід розглянути особливості соціального захисту європейських країн на прикладі Швеції. Шведська система соціального захисту характеризується універсальністю, тобто охопленням усіх прошарків населення, та соціальною солідарністю, яка полягає в тому, що всі громадяни незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, роблячи співмірний своїм прибуткам внесок.

Необхідним елементом у такій системі виступає держава, яка бере на себе функції перерозподілу соціальних благ від забезпечених до найбільш уразливих категорій населення [1]. Рівень оподаткування в Швеції є одним із найвищих у світі. Дороговизна подібної системи повністю ком-пенсується високим ступенем соціальної захищеності населення, відсутністю шокуючих контрастів між багатством і бідністю, і, відповідно, високою політичною й соціальною стабільністю.

Економічний розвиток будь-якої країни світу визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. Що стосується України, то ці показники досі залишаються низькими. Рівень життя населення є однією з найважливіших соціально-економічних категорій, що характеризує становище людини у суспільстві, можливості реалізації її потреб, можливості людського розвитку.

Рівень життя – характеристика економічного добробуту населення, що вимірюється як реальний дохід на душу населення та кількість населення за межею бідності [2, с. 212–219].

Якість життя – ступінь відповідності умов і рівня життя науково обґрунтованим нормативам або визначеним стандартам. Під якістю життя розуміють також задоволеність населення життям з точки зору широкого набору потреб та інтересів [3, с. 462].

Рівень та якість життя характеризує досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення, що є предметом соціального захисту – необхідного елемента функціонування будь-якої розвинутої держави, який є основною складовою соціально-розвинутої держави.

Одним із найважливіших залишається питання оплати праці, що є основним показником забезпечення матеріального добробуту працездатного населення України. Як зазначають експерти, кожному третьому мешканцю України заробітної плати не вистачає для придбання необхідних життєвих потреб, а кожний другий працездатний мешканець України працює на умовах вторинної, третинної зайнятості, одержуючи доходи в тіньовому секторі економіки, які не оподатковуються [4, с. 173].

На рис. 1 розглянуто тенденцію підвищення та зниження показників середньомісячної заробітної плати в Україні та деяких регіонах (за даними Держкомстату).

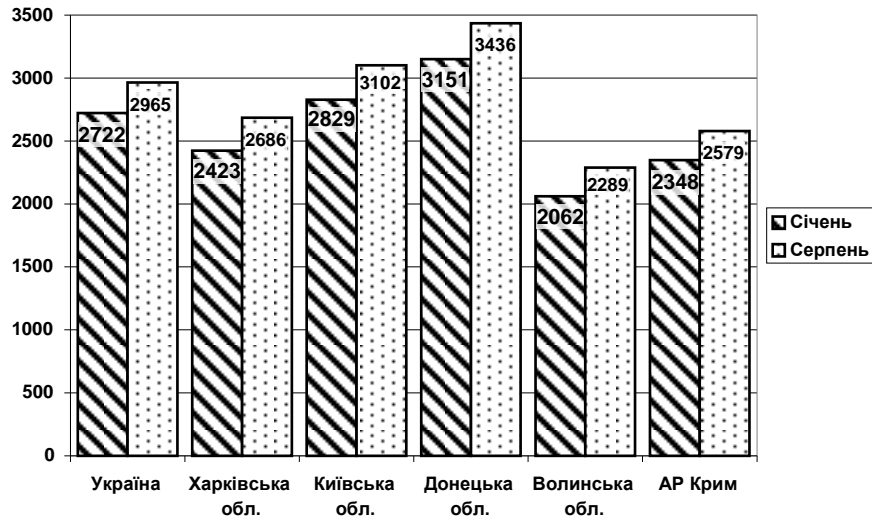

Рис. 1. Тенденція зміни середньомісячної заробітної плати у регіонах України за січень – серпень 2012 року (у розрахунку на одного штатного працівника, грн)

Якість життя населення обумовлює, окрім доходів, ще цілу низку чинників. Це стосується таких складових, як: соціальний захист, житлово-комунальне обслуговування, підтримка малозабезпечених родин, рівень водопостачання та якості питної води, захищеність громадянина в державі, а саме: рівень злочинності, корупції, порушення прав та свобод людини та громадянина, соціальні проблеми – алкоголізм, наркоманія, екологічна ситуація, забезпеченість житлом тощо. Але все ж таки ключовим показником добробуту населення виступає рівень доходу. Але як видно з результатів рис. 1, переважна більшість населення регіонів країни отримують заробітну плату нижче за середню по країні.

Що стосується різноманітних видів допомоги в Україні то вони є невисокими, у більшості випадків вони не сягають розміру прожиткового мінімуму, а сім'я, яка належить до найбіднішого населення, одержує менше допомоги, ніж середньостатистична сім'я. Останні дані підтверджують той факт, що Україна перебуває серед країн з високим рівнем бідності. На сьогодні низка питань відносно подолання бідності залишаються невирішеними [5].

Також одним із показників добробуту населення виступає пенсійна система. В Україні подала потреба реформувати пенсійну систему з метою досягнення її фінансової стабільності та досягнення прямого зв'язку між сплаченими за час роботи внесками та пенсіями [1, с. 214]. Головним чинником, який потрібно брати до уваги під час розгляду проблеми реформування пенсійної системи, є демографічна ситуація. Зараз в Україні близько 14 млн пенсіонерів. І хоча ця цифра залишається стабільною впродовж останніх 15 років, однак, зважаючи на зменшення чисельності населення, частка пенсіонерів стрімко зростає. Старіння населення та стрімке зростання видатків Пенсійного фонду спричинює значні проблеми для пенсійної системи України.

Так, 8 липня 2011 року Верховна Рада України прийняла в цілому Закон України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи", який набув чинності 1 жовтня 2011 року.

Законом пенсійний вік для жінок підвищено з 55 до 60 років, страховий стаж підвищено до 30 років для жінок і до 35 – для чоловіків. Пенсійний вік чоловіків – держслужбовців підвищено до 62 років. Розмір максимальної пенсії для осіб, які втратили працездатність, обмежується на рівні 7 640 гривень [6].

Здійснення пенсійної реформи спрямовано на підвищення рівня життя пенсіонерів; встановлення залежності розмірів пенсій від сум заробітної плати, на яку нараховуються страхові внески, і страхового стажу; забезпечення фінансової стабільності пенсійної системи; заохочення громадян до заощадження коштів на старість; диверсифікацію джерел фінансування пенсій за рахунок внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та обов'язкових і добровільних пенсійних накопичень.

Етап підвищення пенсійного віку в Україні був неминучим, оскільки в Україні найнижчий пенсійний вік, баланс Пенсійного фонду від'ємний, кількість пенсіонерів збільшується, кількість населення в Україні зменшується.

За даними досліджень, українці платять одні з найвищих у Європі пенсійних зборів, при цьому отримують одну із найменших пенсій. Так, середній розмір відрахувань із зарплати до Пенсійного фонду складає 35 %, а середня пенсія станом на 1 січня 2012 року становить 1 246,34 грн, що збільшилась порівняно з минулим роком на 94,41 грн.

На рис. 2 розглянуто тенденцію зростання середньої пенсії в Україні у період з 2009 по 2012 рік (за даними Держкомстату).

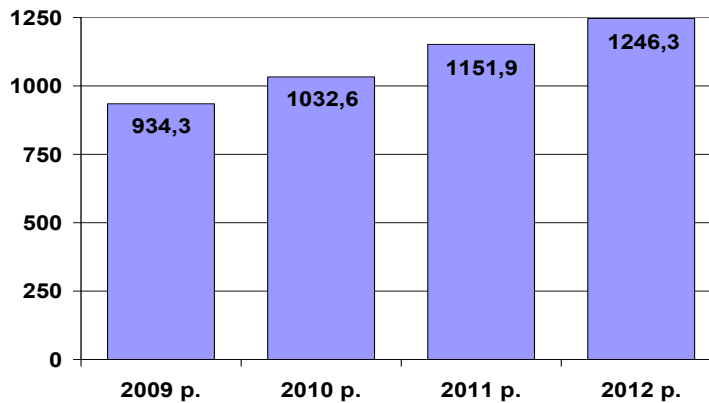

Рис. 2. Середній розмір призначеної місячної пенсії пенсіонерам, які перебувають на обліку в органах Пенсійного фонду, грн

При тому, що шведи, які відраховують у Пенсійний фонд 32,8 % зарплати, отримують пенсію в 2 000 доларів на місяць. А американці, з 10,7 % відрахуваннями – в середньому 1 100 доларів. У сусідній Росії розмір середньої пенсії складає близько 290 доларів, а відрахування у Пенсійний фонд – 29 % від зарплати [7, с. 63].

Таким чином, пенсійна реформа передбачає зробити пенсійну систему більш фінансово збалансованою та стійкою, що застрахує працівників від зниження загального рівня доходів після виходу на пенсію і є принципово важливим та вигідним для них.

Однак реакція населення України на запроваджену реформу виявилася негативною. Якщо станом на 1 січня 2011 року у Пенсійному фонді на обліку було 445,295 тисячі працюючих осіб, то станом на перше травня їх кількість скоротилася до 409,739 тисячі. Тобто, значна кількість працюючих (тієї частини населення, яка і створює ці ж пенсійні надходження) вийшли на пенсії раніше, для того щоб в результаті реформи їхня пенсія не зменшилася, адже закон зворотної сили не має. Частина населення України працювала велику кількість часу на підприємствах, де не були влаштовані офіційно. Результат цього – їхній стаж роботи не зарахований, тому і пенсія є мінімальною.

Для того, щоб пенсійна реформа справді була ефективною, зараз необхідно враховувати такі фактори: для країни необхідне стимулювання підприємництва, створення умов для конкуренції дозволить створювати робочі місця. Відповідно, зростуть і відрахування в Пенсійний фонд;

пенсійна реформа буде неефективною, поки половина економіки знаходиться в тіні; однією з цілей реформ повинно стати зростання соціальних стандартів. Зокрема, необхідно домогтися збільшення мінімального прожиткового мінімуму, мінімальних пенсій і зарплат; поки за тривалістю життя Україна займає 113 місце у світі, підвищувати пенсійний вік не гуманно. Робити це можна тільки після поліпшення системи охорони здоров'я.

Крім того, людям, старшим 50 років, знайти роботу майже неможливо. Це означає, що країні потрібна система перекваліфікації. Необхідно дати людям можливість бути конкурентними на ринку праці аж до досягнення пенсійного віку.

В кожній країні існує група людей, яка також потребує соціальної допомоги – це студенти. Соціальний захист студентів у вищих навчальних закладах України здійснюється за такими напрямками: забезпечення студентів житлом на час навчання; виплата стипендій; державна соціальна допомога різним категоріям студентів; матеріальна допомога студентам (студенти-сироти; інваліди; студенти з неповних та багатодітних сімей тощо); допомога у працевлаштуванні випускників вищих навчальних закладів; оздоровлення та санаторно-курортне лікування студентів (інваліди; діти-сироти; діти чорнобильців тощо); соціальне забезпечення студентів із числа дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування; соціальна допомога студентам з проблемами здоров'я [8].

Державні органи влади приділяють багато уваги умовам проживання студентів у гуртожитках, створенню відповідних санітарно-гігієнічних, умов, що сприяють ефективному навчанню і відпочинку. Що стосується стипендій, то її розмір не повністю забезпечує можливість матеріально незалежного життя студентів. Держава постійно підвищує розмір стипендій, але її розмір залишається замалим. Також згідно з чинним законодавством існує система адресної матеріальної допомоги студентам вищих навчальних закладів, які потребують особливої уваги та соціального захисту.

Матеріальна допомога студентам надається, як правило, не частіше одного разу на рік. Першочергове право на отримання матеріальної допомоги мають студенти-сироти, інваліди, студенти з неповних та багатодітних сімей, студенти, які мають власних дітей, а також у випадку смерті одного з батьків, народження дитини, раптового загострення захворювання або одержання травми.

Для учнів і студентів денної форми навчання загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів державою гарантуються протягом року пільги на проїзд по території України залізничним, водним, автомобільним, міським (крім таксі) транспортом. Відповідні кошти передбачаються у Державному бюджеті України окремим рядком. Порядок надання зазначених пільг визначається Кабінетом Міністрів України [8].

Таким чином, навіть попри низький рівень стипендії, держава безпосередньо допомагає студентам у багатьох сферах життя, стимулює учнів до кращого навчання та здобуття якісної освіти.

Дослідивши обрану тему, яка є дуже актуальною на сучасному етапі розвитку нашої країни, дуже чітко зрозуміло, що життя людини – це найважливіша цінність. Саме якість життя людини, її добробут, благополуччя, здоров'я, рівень освіти характеризуються соціально-економічним показником "рівень життя".

Таким чином, на сьогоднішній день у практиці управління соціально-економічним розвитком регіонів України рівень і якість життя населення ще не стали головною метою для держави.

Для ефективного впливу державної соціальної політики на рівень та якість наразі необхідно здійснити реорганізацію органів державного регулювання на місцях та переглянути їхні функції, спрямувавши їх на розробку регіональної та реалізацію державної стратегії подолання бідності; зосередити увагу на правових, економічних і соціально-психологічних методах державного регулювання рівня та якості життя населення; посилити роботу органів

державного регулювання з реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, збереження існуючих і створення нових робочих місць, заохочення роботодавців до підвищення рівня оплати праці та виконання соціальних зобов'язань перед найманими працівниками тощо [9].

Ефективна державна соціальна політика, спрямована на забезпечення досягнення відповідного життєвого рівня населення, може бути реалізована лише за умови всебічного врахування системної дії комплексу соціально-економічних чинників та застосування повної системи показників оцінки рівня життя.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Стойка А. Зарубіжний досвід організації обслуговування соціально незахищених верств населення [Електронний ресурс] / А. Стойка – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum /Dums/2009_3/09savnpn.pdf. 2. Холод Н. М. Напрями підвищення рівня добробуту населення в Україні в контексті інституційних реформ / Н. М. Холод // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.7. 3. Ефимова М. Р. Социальная статистика / М. Р. Ефимова, С. Г. Бычкова. – М. : Финансы и статистика, 2003. 4. Пиц В. І. Реалії розвитку ринкових відносин у сфері оплати праці в Україні / В. І. Пиц // Зб. наук.-техн. пр. – Вип. 17.5 / Нац. лісотехнічний ун-т України ; відп. ред. Д. Л. Дудюк. – Львів : НЛТУУ, 2007. 5. Офіційний сайт програми розвитку ООН. – Режим доступу : http://www.undp.org.ua /files/ua_24267mdgp.pdf. 6. Пенсійна реформа в Україні 2011 – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Пенсійна_реформа_в_Україні_2011. 7. МакТаггарт Г. Підвищення пенсійного віку: "за" і "проти" / Грег МакТаггарт // Суспільство і соціальна політика. – 2010. – № 4. 8. Офіційний сайт студентського захисту. – Режим доступу : <http://studzahyst.org.ua /content/socialniy-zahist-studentskoyi-molodi>. 9. Вільна бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cybportal.univ.kiev>.